

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «Забезпечення ефективного функціонування портового
господарства України»

Виконавець:

студент ФЕУП

Басюк Олег Олександрович _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Клевцєвич Наталія Анатоліївна _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах глобалізації світової економіки все більшого значення набуває взаємовідношення різних країн між собою. Природно, найбільша частка співпраці відведена міжнародній торгівлі товарами і послугами. Морське судноплавство грає ключову роль в житті світової економіки, займаючи центральне місце в єдиній системі глобальних транспортних перевезень. Морський транспорт за характером діяльності є міжнародною галуззю. Відомо, що його основна функція — забезпечення зовнішньоторговельних зв'язків між різними державами.

Характерною рисою сучасного розвитку міжнародних морських перевезень є те, що в них все більше зростає участь країн, що розвиваються. Механізм впливу судноплавства на загальносвітову економічну кон'юнктуру вивчений досить докладно: такі чинники, як рівень фрахтових ставок, техніко-економічні показники і характер послуг судноплавства, безпосередньо впливають на темпи економічного зростання і стабільність світової економіки в цілому і можуть надавати серйозний вплив на умови розвитку окремих держав, а також цілих регіонів. Крім того, рівень розвитку судноплавства безпосередньо пов'язаний з економічним зростанням багатьох держав, а для деяких країн воно є основним джерелом національного доходу.

Найважливішою ланкою функціонування морського транспорту є торгівельні порти. Адже наразі статус України як морської держави ґрунтується здебільшого на вигідному географічному розташуванні, історичній морській спрямованості окремих регіонів та функціонуванні портового господарства.

З іншого боку Україна має величезний потенціал в портовій сфері. А деяким країнам Східної Європи та Прибалтики, які не мали настільки сприятливих стартових умов (Румунія, Польща, Латвія) вже вдалося саме за рахунок розвитку портового господарства підвищити інвестиційну привабливість, забезпечити створення нових робочих місць, підвищити рівень інноваційності національної економіки і, в кінцевому рахунку, забезпечити її конкурентоздатність на міжнародному рівні.

Відтак, багато науковців проводять дослідження різних аспектів функціонування портової галузі. Насамперед, слід відзначити В. В. Баришнікову, С. М. Боняр, С. А. Горбаченко, А. І. Котлубая, І. М. Могалевкіна, В. С. Гребенник, О. А. Єрмакову, С. В. Крижановського та інших.

Мета дипломної роботи. Основною метою дипломної роботи є розробка рекомендацій щодо збільшення ефективності діяльності портової галузі за рахунок вдосконалення тарифної політики, інституційних механізмів та залучення додаткових інвестицій у галузь.

Завданнями дипломної роботи є:

- розглянути теоретичні питання щодо предмету дослідження;
- розкрити економічний зміст, значення та перспективи розвитку морегосподарського комплексу і портової сфери;

- провести загальну оцінку сучасного стану морських вантажних перевезень;
- здійснити аналіз кон'юнктури ринку послуг морських портів України;
- провести аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, що здійснюють вплив на вітчизняний ринок портових послуг та його окремі сегменти;
- запропонувати заходи щодо державного регулювання портового господарства;
- розробити прогноз кон'юнктурних тенденцій ринку портових послуг;
- зробити пропозиції щодо впровадження управлінських інновацій на суб'єктах портової діяльності.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження обрано портове господарство та його роль у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Предметом дослідження є теоретичні та методико-прикладні положення з обґрунтування та оцінювання шляхів збільшення ефективності діяльності морських портів України.

Методи дослідження. Як методи дослідження було обрано наступні. Діалектичний – для вивчення стану об'єктів в процесі їх життєдіяльності на досліджуваному підприємстві. Аналіз – для деталізації та розділення об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи. Синтез – для узагальнення розрізнених аспектів методики обліку засобів. Порівняння – для зіставлення даних галузі у динаміці. Табличний (графічний) – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження. У якості інформаційної бази дослідження послужили наукові публікації і монографії вітчизняних вчених щодо кон'юнктурних досліджень; дані статистичної та фінансової звітності вітчизняних морських портів, нормативно-законодавчі документи з предмета дослідження тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (69 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 103 сторінок. Основний зміст викладено на 96 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 10 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю на тему: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОРТОВЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ. що опублікована у «Науковому студентському віснику» факультету економіки та управління підприємництвом (№35, випуск 2).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі роботи «**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА**» розглянуто море господарський комплекс, як важіль розвитку економіки України; місце портового господарства у структурі море господарського комплексу; державна політика розвитку портового господарства України.

У другому розділі роботи **«ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ»** проведена загальна характеристика кон'юнктурних змін у сфері морських вантажних перевезень; проведено наліз ринку послуг морських портів України; зроблена оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на ефективність функціонування портового господарства.

У третьому розділі роботи **«ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ»** розроблені напрямки вдосконалення інституційних механізмів регулювання портового господарства; зроблено прогноз кон'юнктурних тенденцій ринку портових послуг; розроблено напрямки впровадження управлінських інновацій на суб'єктах портової діяльності.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що важливою передумовою сталого розвитку економіки України є реалізація наявного морського потенціалу, що є можливим лише за умови всебічного розвитку та комплексного використання можливостей вітчизняного морського господарства. Нажаль в останні роки більшість сфер морської господарської діяльності в Україні знаходяться у перманентному кризовому стані, що обумовлюється технологічною відсталістю, несприятливими кон'юнктурними та геополітичними тенденціями, проблемами із залученням інвестицій, дефіцитом кваліфікованих управлінських кадрів. Отже особливої важливості набуває пошук шляхів їхнього розвитку, особливо у портовій сфері.

2. Визначено, що морські порти є однією з найважливіших з'єднувальних ланок національної транспортної та виробничої інфраструктури з європейською та світовою. Саме від ефективності функціонування морських портів, рівня їх технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. Вітчизняний портовий потенціал ґрунтується на таких аспектах як: експортні можливості, насамперед у сегменті чорних металів, вугілля, залізорудного концентрату та зернових вантажів; наявність потужностей з обробки вантажів; вигідне розташування морських портів для забезпечення транзитних вантажопотоків; наявність нормативно-правової бази; наявність висококваліфікованих спеціалістів портової галузі.

3. Доведено, що незважаючи на те, що прийняття Закону «Про морські порти України» є позитивним явищем, надалі необхідно на його підставі та з огляду на Морську доктрину прийняти низку програмних документів, розрахованих на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективи. Також в сегменті портового господарства важливим є вдосконалення положень Законів України «Про концесії» та «Про управління

об'єктами державної власності». Основною метою при цьому є визначення порядку та умов здійснення компенсації залучених у розвиток стратегічних об'єктів портової інфраструктури інвестицій, а також спрощення процедур передачі портових ділянок та іншого майна в концесію.

4. Визначено, що реалізація ефективної державної політики розвитку морських портів України дозволить: підвищити імідж України як морської держави, конкурентоспроможність морегосподарського комплексу та портової сфери, зокрема; вдосконалити систему державного управління портовою галуззю; впровадити дієвий механізм залучення приватних інвестицій; провадити морськими портами інноваційну діяльність шляхом застосування новітніх технологій; запровадити заходи щодо ресурсозбереження та зменшення негативного впливу на довкілля тощо.

5. Встановлено, що за умов подальшого розвитку й модернізації власної транзитної транспортної інфраструктури, передбачається суттєве збільшення обсягів перевезень транзитних вантажів морським транспортом. У цьому контексті зростатиме роль морських портів як однієї із найважливіших ланок національної транзитно-транспортної інфраструктури.

6. доведено, що існує гостра необхідність впровадження ефективних і своєчасних реформ морського господарства, заснованих на виявленні комплексу факторів впливу на процеси стратегічного розвитку морських портів України і спрямованих на удосконалення системи управління державними підприємствами з урахуванням світового досвіду, поліпшення державного регулювання портового бізнесу, підвищення конкурентоспроможності галузі і ролі морського транспорту у використанні потенціалу міжнародних транспортних коридорів.

7. Сьогодні під час формування конкурентоспроможності морських портів переважає виключно ресурсний підхід, який зосереджує увагу на збільшенні виробничих потужностей. Доцільно підвищувати конкурентоспроможності морських портів через пошук нових напрямів та сучасних інструментів. Для нейтралізації чинників, що обмежують сталий розвиток портів в Україні передусім необхідно переглянути підходи до формування компетенції всіх суб'єктів, що становлять управлінську вертикаль у портовій галузі. Ключовими позиціями є фінансові повноваження, повноваження щодо використання та розпорядження майном і землею, а також щодо залучення приватних інвестицій. Якщо держава в особі центральних органів влади має переслідувати макроекономічні цілі через активну політику в морській галузі загалом, то управління портів повинні бути більш сконцентровані на фінансах, розвитку та операційній діяльності окремих портів.

8. Визначено, що в Україні необхідно впроваджувати методи утворення тарифів, які б передбачали можливість надання знижки і враховували вартість перевезеного вантажу, витрати на виробництво, «цінність» продукції для кінцевого споживача, а також інтереси інших учасників контейнерного перевезення.

9. Встановлено, що Кабінет Міністрів має збалансувати тарифну політику, щоб повернути вітчизняним портам конкурентоспроможність, а Україні – втрачені вантажопотоки. Також необхідно встановити ставки зборів та плат, які були б конкурентоспроможними в порівнянні з іноземними портами Чорного моря.

10. Доведено, що в рамках програми модернізації та розвитку виробничої бази України потрібно створити комплекси для приймання імпорتنих енергоносіїв, у тому числі реконструювати Одеську нафтогавань, збудувати екологічно чисті спеціалізовані комплекси в портах Чорноморськ та Південний, закупити перевантажувальну техніку підвищеної вантажності для терміналів, що обслуговують 20-футові контейнери міжнародного стандарту.

11. Обґрунтовано необхідність розробки дієвих механізмів державно-приватного партнерства.

12. Проведений кон'юнктурний аналіз свідчить про загальні негативні тенденції, що встановилися на вітчизняному сегменті ринку морських вантажних перевезень. Зокрема, обсяги перевалки вантажів постійно знижуються, при цьому темпи падіння перевалки транзитних вантажів набагато більші, ніж темпи перевалки вантажів загалом. І навпаки, можна спостерігати позитивні темпи зростання обслуговування експортних вантажів. Проте, в загальній картині, ця тенденція не є занадто оптимістичною. Диспропорція, що склалася, призводить до того, що українські морські порти втрачають свій транзитний потенціал переходячи більшою мірою на обслуговування внутрішніх клієнтів та втрачаючи доходи, які могли б отримати від нерезидентів. Означені доходи значно покращили б як внутрішнє фінансове становище портів, так і зовнішньоекономічні показники всієї держави.

13. Визначено, що при прийнятті рішень щодо розподілу ресурсів на управлінські інновації в межах вітчизняного портового господарства доцільно орієнтуватися на значення оптимальних планів. Визначено 4-и напрямки стратегічних управлінських рішень в портовому господарстві які, в тому числі, передбачають й впровадження управлінських інновацій.

АНОТАЦІЯ

Басюк О.О. «Забезпечення ефективного функціонування портового господарства України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2021.

У роботі розглянуто море господарський комплекс, як важіль розвитку економіки України; місце портового господарства у структурі море

господарського комплексу; державна політика розвитку портового господарства України.

Проведена загальна характеристика кон'юнктурних змін у сфері морських вантажних перевезень; проведено наліз ринку послуг морських портів України; зроблена оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на ефективність функціонування портового господарства.

Розроблені напрямки вдосконалення інституційних механізмів регулювання портового господарства; зроблено прогноз кон'юнктурних тенденцій ринку портових послуг; розроблено напрямки впровадження управлінських інновацій на суб'єктах портової діяльності.

Ключові слова: портове господарство, море господарський комплекс, ефективність функціонування, державна політика у галузі портового господарства України.

ANNOTATION

Basyuk O. «Ensuring the effective functioning of the port economy of Ukraine»

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" in the educational program of professional direction "Economics, planning and business management" - Odessa National University of Economics. - Odessa, 2021.

The paper considers the sea economic complex as a lever of economic development of Ukraine; the place of the port economy in the structure of the sea economic complex; state policy of development of port economy of Ukraine.

The general characteristic of conjunctural changes in the field of sea freight transportations is carried out; the analysis of the market of services of seaports of Ukraine is carried out; the estimation of influence of external and internal factors on efficiency of functioning of port economy is made.

Directions of improvement of institutional mechanisms of regulation of port economy are developed; the forecast of conjunctural tendencies of the market of port services is made; directions of introduction of administrative innovations on subjects of port activity are developed.

Key words: port economy, sea economic complex, efficiency of functioning, state policy in the field of port economy of Ukraine.